

Јованка Сечански

ТРАДИЦИЈСКИ ПОГРЕБНИ ОБРЕДИ КОД МУСЛИМАНА ИСЕЉЕНИХ ИЗ ЈУГОСЛАВИЈЕ У АУСТРАЛИЈУ

Увод

Говорити о миграцијама не значи и саопштити нешто, а да нам не изгледа да је већ слично речено. Зато је потребно да свако ново саопштење посматрамо у његовом историјском контексту. То што нам нова саопштења из миграционих процеса дају и утисак већ реченог, само нам указује да сви ти процеси садрже и компоненту универзалности која произлази из обрасца човекова понашања. Јер, ма где да се човек вине у свет, за „новим и бољим животом“, из било којих разлога, он ће, увек и свуда, понети са собом своје „старе успомене“, и „старо“ знање, које ће му послужити у новој средини као основа за „нови живот“, а то је та сличност коју препознајемо.

Сталне миграције, мада имају различите поводе и мотиве, садрже још једну компоненту универзалности својствене људима. То је универзална потреба за самопотврђивањем. Успостављајући „нормалан“ живот у тој сада новој средини, човек улаже огромну енергију неопходну за опстанак у новим условима. Улажући екстра напор за опстанак, човек и несвесно тиме доприноси својеврсној селекцији.

Мада ти процеси никада нису били лаки, и готово редовно узимају свој „данак“, сазнање о страдањима и тешкоћама неће утицати на то да се људи зауставе од даљих миграција. Да је то тачно, упућују нас друштвене науке. Човек, изгледа, „мора“ и „хоће“ да буде у том непрекидном ланцу кретања, као да му је то „задатак“. Можда и јесте. Можда су миграције само део цикличног круга, заједно са циклусом живота планете Земље.

Успостављање Муслиманске традиције у Аустралији

Миграције Муслимана српскохрватског језика појединачно, а са подручја данашње територије Социјалистичке Федеративне Републике Југославије у Аустралију, имају дугу историју. У том погледу делили су судбину осталих народа, који су такође насељавали Нови Континент. Наиме, јужнословенски народи започели су свој процес насељавања тог континента појединачно, још у време „златне

грознице“ 1851. године. Тада су сви ти појединци, Јужни Словени, свој заједнички идентитет нашли у томе и ради опстанка били упућени једни на друге. Међу њима је владао висок степен међусобне толеранције. Као појединци, без групног идентитета, нису могли много да утичу на законе и институције, као уосталом што то нису могли чинити ни остале не-англо-аустралијске групе или појединци у то време. Тек масовним насељавањем различитих етничких група, тачније у време економског процвата Запада уопште, па и Аустралије, у периоду 1960—1970. године, мења се и званична политика Аустралије у односу на усељеничку политику и културно наслеђе новодошлог становништва, у оквиру људских права савременог човека, тако је дошло до стварања мултикултурне политике Аустралије као концепта свеопштег плурализма. То значи да је морало доћи и до неких структуралних промена у друштву, што још увек не значи да нема отпора према свему што је ново и непознато. Тога има и биће, јер они који су први стигли на овај континент (овде мислим на англо-саксонску групу) јесу и већинска етничка група, која је успоставила институционално свој културни систем. Демократска традиција политичког система ове земље или било које друге земље са сличним или истим мултикултурним саставом становништва, није гаранција за лакши и бржи развој мултикултурних принципа људских и демократских права свих у тој земљи. Истраживач становништва и култура у Аустралији неће моћи да нађе у званичној статистици ове земље број различитих народа и народности, али добиће број рођених ван Аустралије, по земљи у којој се ко родио. Сви остали који су рођени у Аустралији су аустралијске националности, као и они грађани којима је додељено право грађанства. То је зато што се за категорију националности у Аустралији узима идентитет државе као целине, а у оквиру ње може да буде много различитих етничких или културних група. Тако је у званичној статистици Аустралије 1986. године, било 150 040 лица рођених у Југославији, без дефинисања којих су припадности по југословенској категоризацији народа и народности. Али, зато ћемо у њиховој статистици наћи податке о религијском опредељењу, а те податке нећемо наћи у статистици СФРЈ.

Мислим да је важно напоменути да је и у Аустралији религија одвојена од државе, као што је уосталом у највећем броју држава на свету, а подаци о религијском опредељењу народа нису неважни кад знамо да религија уноси код својих верника читав један културни систем понашања, вредновања, начина мишљења, као и погледа на историју. Захваљујући тим подацима, могли смо видети да је у Аустралији у порасту једна од нехришћанских религија и култура, а то је исламска. Томе су допринеле повећане миграције из Либана, Сирије, Египта, Азије и Југославије. Пример који ћемо пратити у овом излагању односи се само на Државу Нови Јужни Велс (New South Wales), а породица коју ћемо идентификовати како би проблем о коме ће бити речи имао хумано лице, јесте муслиманска фамилија, исељена из Зенице у Сиднеј. Биографски приступ

проблему традицијске праксе, исламске религије и културе око упокојника у новој средини уводи нас у историјски развој те проблематике у Аустралији.

1968. Алија одлази из Зенице на привремени рад у Немачку, без породице.
1969. Из Немачке Алија одлази за Сиднеј. Запослио се у индустрији челика.
1971. У Сиднеј долазе и Алијина супруга Заира и син Един; она се запослила у текстилној индустрији.
1972. Алија и Заира су купили кућу недалеко од Заирине фабрике. То је кућа колонијалног типа »terrace house«.
1975. Родила им се кћер Амела. Најпре Един, а касније и Амела, похађају школу за матерњи језик — Југословенску етничку школу.
1978. Заира и Алија купили су још једну кућу, исту као претходну.
1979. Због болести кичме, Заира престаје да ради. Алијина породица наставља да води затворен и миран породични живот. Заира је у великој зависности од мужа и деце, јер језик земље није научила.
1980. Цела породица одлази на одмор у Југославију, да посети родбину и да јој покаже кћер рођену у Аустралији.
1986. Враћајући се кући са посла, Алија доживи саобраћајни удес и, од задобијених повреда, умире. Заира добија шок, од туге и страха како ће она сама са децом моћи наставити живот у „туђини“. Един, иако непунолетан, одмах преузима сву обавезу породице и завршава све послове, уз помоћ оца свог школског друга, које је требало обавити око покојника. (Породица његовог школског друга такође је из Југославије, Хрвати).

Међутим, неке одлуке Един није могао да донесе, сам. Њих је морала донети мајка Заира. Прво, требало је да се изврши обдукција, како би се утврдио узрок смрти, што је у таквим случајевима важно за одштету породици која јој припада у таквим случајевима. Заира најпре није хтела да пристане на обдукцију из религијских разлога. После дужег преговарања и објашњења да је то у њиховом интересу, она је пристала. Сада је требало донети одлуку где да сахране Алију. Заира је категорична: не у Аустралији. Сви покушаји да јој се објасни да ће слање тела авионом за Југославију бити веома скупо, она је остала чврста у уверењу да не може бити другачије. На питање „Зашто“ одговорила је да јој је тако и Алија рекао кад су разговарали о томе: ако он умре, нека га шаљу у његову Босну,

јер овде не укопају Муслимане „како ваља, а биће му и лакше да је међу својима“. Тако је и учињено.

Заинтригирана изјавом да у Аустралији не укопају Муслимане „како ваља“ кренула сам трагом те информације. У истраживању свог „проблема“ отишла сам и до Удружења Исламских заједница Новог Јужног Велса. Да пут успостављања нове традиције није лак показаће нам пример Исламске заједнице. После дугих тражења права за своју муслимску традицију око погребца, Исламска заједница је на крају уложила жалбу Антидискриминационој служби Новог Јужног Велса (Anti Discrimination Board). Ток целог случаја штампан је у репорту A.D.B. 1984. године, познатом као Anti Discrimination and Religions conviston.

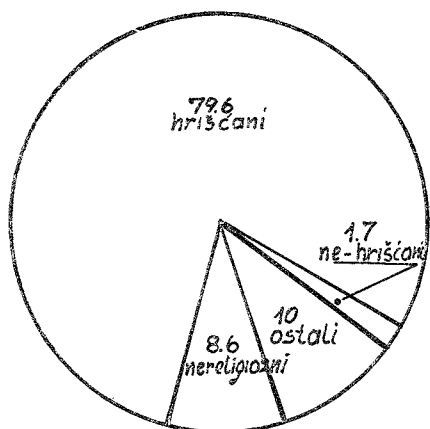
Године 1979. Исламски савет за Нови Јужни Велс уложио је жалбу која се односила на забринутост њихових исламских група у вези са сахрањивањем по њиховом исламском веровању. Они су желели да се сахрањују као што је сахрањен и њихов профит. То значи да умрлог ритуално оперу, увију у платно и тако сахране у земљу, без сандука. Њихов захтев је показао колико су у Аустралији на законе утицале хришћанске идеје и пракса.

Статистички подаци из 1981. године говоре да је 25% од тоталног броја усељених последњих година дошло са Средњег истока и из Азије, што је и довело до наглог повећања броја чланова и група Исламске заједнице, па им је додељен део земље на гробљу у Rookwoodu, у независном делу гробља. Министар за имовинска права доделио им је још два хектара за традицијско исламско сахрањивање.

Муслиманска заједница у Сиднеју већ је више година тражила такву дозволу од Департмана за здравство, као и од погребног завода, која би задовољила и муслиманску традицију и здравствене прописе у вези са укопом, као и захтеве радничких синдиката, који се брину о заштити својих чланова — радника. Главна тачка проблема из жалбе била је вађење тела из сандука код гроба или над гробом, могућност контаминације за оне који копају раку, као и неугодност код присутних.

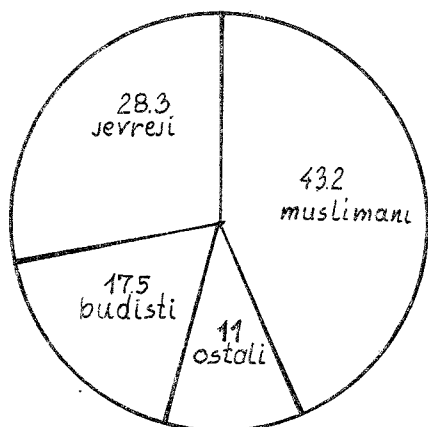
Нуђено је више предлога за начин сахране, укључујући и сандук са покретним дном, тј. да се направи дно сандука које се може откачити. Затим се дискутовало о алуминијумском сандуку у коме ће се налазити дрвени рам на коме ће лежати тело, који ће се заједно са телом подићи и ставити у гроб. На крају су се сложили и Департман за здравље је издао дозволу за сандук који ће имати покретно дно. Затим је, недавно, постигнута и сагласност са погребном индустријом и Муслиманском заједницом. Сада на гробљу Rookwood постоје две парцеле за сахрањивање муслимана, за оне чији су захтеви ортодоксни и оне чији су захтеви мање ортодоксни, које сахрањују у такозване независне парцеле. Следећа пракса је сада прихваћена: умрле муслимане могу само муслимани опремити и имати контакт, а споразум је постигнут и са локалном капелом (funeral parlour) да тело буде ритуално опрано, увијено у ритуално платно и стављено у специјални сандук с покретним дном. Гробари који копају гроб за муслимане ископају гробницу већу него нормално и са две стране ставе ред цигли, као и на дно гроба. Сандук се спусти у гроб, по-

ВЕРСКА ПРИПАДНОСТ СТАНОВНИШТВА НОВОГ ЈУЖНОГ ВЕЛСА
подаци из 1981 Census, Australian Bureau of Statistics

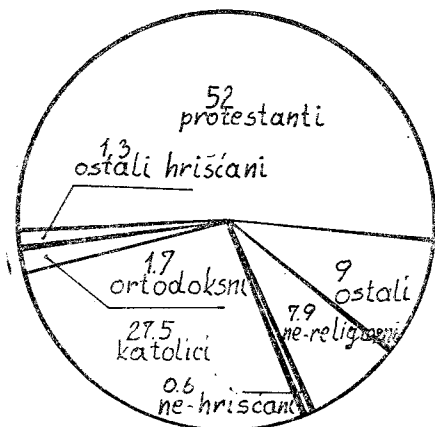
Слика 1. — Веће групе

— Укупна популација Новог Јужног Велса у 1981. износила је 5.126.218 становника:
4.171.651 религиозних
443.160 нерелигиозних
511.403 неодређених

Слика 2. — Не-хришћани

— 1981. у Новом Јужном Велсу било је 89.110 не-хришћана

Слика 3. — Рођени у Аустралији

— 1981. у Новом Јужном Велсу било је 4.020.011 становника рођених у Аустралији
— 22,2% не-хришћана рођено је у Аустралији

кретно дно се отвори и остане заједно са телом на дну гроба. Остаток сандука се подигне горе, два муслимана изваде дно од сандука испод мртваца, кога окрену према Меки. Ситним шодером тада покрију тело, а даска, тј. доњи део сандука на коме је залепљена плочица са именом и презименом, стави се преко тога. Остатак сандука се окрене тако да је доњи део окренут нагоре, а рупа се испуни земљом.

Овај се начин разликује од начина укопа у Држави Викторија, у којој, такође, живи велики број муслимана. Тамо је 1982. године, закон за религијску сахрану измењен да би се дозволило да тело буде сахрањено директно у земљу, али мора да буде стављено у прописно затворену пластичну кесу, коју донесу на гробље заједно са незаконитим сандуком. Мада овај начин сахрањивања у Викторији задовољава здравствене прописе, он ипак не дозвољава директан контакт тела са земљом. Са становишта Антидискриминационе службе, садашња пракса код муслиманског обредног сахрањивања на гробљу у Rookwoodu у Сиднеју изгледа да је задовољила начин на који је постигнута сагласност са Муслиманском заједницом у Новом Јужном Велсу.

Да ли је овај закон превише строг кад на тај начин уређује сахране за муслимане у Новом Јужном Велсу, и да ли ће бити потребно доносити нови, детаљнији закон за традицијско сахрањивање Муслимана, јер то је доста необичан начин у пракси. Департман за здравство, захтева исто што захтева и амандман 68, који изричито тражи да сахрањивање буде само у сандуку. Овај закон забрињава Антидискриминациону службу, јер тај амандман може ставити забрану за начин на који је ова служба постигла сагласност са Муслиманском заједницом у погледу њиховог традицијског сахрањивања, каже се у извештају. Зато је препорука Антидискриминационе службе да Наредба 68 локалне власти Акт 1919 буде измењена како би захтевом за сахрањивање били омогућени и други начини из религијских разлога, ако се за тело добије здравствена потврда. То је за сада став ове службе и нова обредна пракса приликом сахрањивања муслимана у Новом Јужном Велсу у Аустралији.

Коментар

Године 1971. Департман за здравство у Држави Нови Јужни Велс, издао је публикацију за све здравствене раднике под насловом *Ethnic Australia and the Health Services*. У тој публикацији се говори о потреби различитих култура и религијских група у Аустралији. Др Christopher Geraghy написао је: „Професионални здравствени радници, психолози, лекари, медицинске сестре и други треба да знају истину о разлици, и о истини да људска веровања делимично одређују њихов однос према здрављу и болести, као и према смрти. Она утичу и на њихов избор у медицинском третману или дијети пацијента. Веровања утичу на њихово искуство у осећању кривице, погледу на време, свет и породицу на бриге људи, будућност и све је у великој мери формулисано њиховим веровањем и образовањем.“

Циљ ми је био да и ја овим радом допринесем бољем разумевању различитих путева адаптационих процеса, како групе и њених чланова у новој средини тако и процеса адаптације те средине новој групи и њеном културном и религијском понашању. Колико сам у томе успела, на вама је да судите.*

ЛИТЕРАТУРА

1. Discrimination and Religions Conviction (New South Wales Anti-Discrimination Board 1984.) National Library of Australia, Cataloguing — in Publication data New South Wales
2. Dont' settle for less, Review of Migrant and Multicultural Programs and services 1986. Australian Government Publishing Service 1986.
3. J. J. Smolicz, Culture and Education in a Plural Society, Department of Education University of Adelaide, 1979.
4. Ethnicity class and gender in Australia, edited by G. Bottomley and M. De Lepervanche, 1984. Library of Congress Catalog Card Number 84 — 71001.
5. J. Sečanski, Paper, Reform in ethnic schools: the multicultural model Australian Institute of Multicultural Affairs, 1986.
6. Australia in Transition, Culture and life possibilities National Library of Australia Cataloguing in Publication data 1985.
7. Зборник радова Етнографског института, књ. 12, Београд 1981.
8. Зборник радова XXXV Конгрес Савеза удружења фолклориста Југославије, Титоград, 1988.
9. Гласник земаљског музеја Босне и Херцеговине у Сарајеву 1982, свеска 37.
10. И. Бакић, *Исељавање Муслимана у Републику Турску са подручја општине Нови Пазар, Сјеница и Тутин*, Сарајево 1973.
11. С. Смлатић, *Национални осјећаји исељеника Муслимана српскохрватског језика у Турској*, Сарајево 1971.
12. Годишњица Николе Чупића, издање његове Задужбине, књига XXI, Београд, 1901.
13. G. Bottomley, After the odyssey, a Study of Greek Australians, National Library of Australia cataloging in Publication data 1979.

* Сматрам да није неважно напоменути да сам у овом истраживачком раду имала двојаку функцију. Прво, као истраживач и извештач неких од миграционих процеса, а истовремено сам била и исељеник у средини о којој говорим. То значи да сам поред виђења и сазнања о њима била и учесник процеса које бих ја, пре свега, назвала *људским процесима*.

Jovanka Sečanski

TRADITIONAL FUNERAL RITUALS AMONG MUSLIM IMMIGRANTS FROM
YUGOSLAVIA IN AUSTRALIA

Summary

The approach to traditional practice is not easy nor simple, especially if it had to be carried on in new surroundings, and if it deferes from one, already accepted, such is the funeral practice in Australia. The influence of Cristian religion, as the first and most numerous institutional group, on the formation of roles and new tradition, is visible in the case of Islam community which had to clam a protection of personal human rights in burying members. Some changes are noticable, as well as aboundment of rules aplied at Islam traditional burial. This is an inevitable result of new environment, searching for compromises and adaptations on both siees — the newcomers and the ones earlier settled.